

kamp för rösträtt med kravet på att avskaffa den 40-gradiga skalan. Jag anklagas för att sprida feministiska myter, men vill vända anklagelsen mot den som riktat den. Historikerna har kommit mycket längre än statsvetarna när det gäller att röja upp bland manssamhällets myter och i stället objektivt skildra kvinnornas insats. Jag hänskjuter den empiriska frågan om kvinnornas aktivitet i rösträttskampen till dem som söker ett viktigt forskningsämne. Westerståhl har i alla fall formulerat en hypotes som är väl värd ett falsifieringsförsök.

Problemet har dock inte endast en historisk och empirisk innebörd. Synen på kvinnlig rösträtt sammanhänger mycket nära med valet av demokratiteori. Man kan nämligen ställa följande testfråga: är ett land som utestänger hälften av landets medborgare demokratiskt? Westerståhls svar är att det beror på. Om arbetarna saknar rösträtt är landet inte demokratiskt. Om det är kvinnorna som saknar rösträtt kan landet däremot betraktas som demokratiskt. Det krävs en skicklig statsvetare för att komma fram till en sådan häpnadsväckande slutsats och jag vill citera Jörgen Westerståhl i 1957 års upplaga av *Samhällskunskap*, utgiven av Kungl. Skolöverstyrelsen för att användas i "seminarieundervisningen, annan högre undervisning och det fria bildningsarbetet". I Schweiz saknade kvinnorna då rösträtt. Ordet går till Westerståhl (s 17f):

Hur är det möjligt att då tala om demokrati? Som ett slags försvar härför har anförts, att kvinnorna sällan framträtt som en grupp med speciella önskemål beträffande de stora politiska stridsfrågorna. Att kvinnorna uteslutits från rösträtten, har alltså inte medfört, att någon väsentlig åsiktsriktning bland medborgarna blivit undertryckt. Männerna har i det stora hela kunnat 'representera' kvinnorna. Samma intryck ger striderna för rösträttens utvidgning. Medan en utsträckning av rösträtten till exempelvis nya kategorier av manliga medborgare betraktades som en sak av största betydelse och med givna politiska konsekvenser, framstod ofta spørsmålet om kvinnorösträtten närmast som en principfråga. Här bakom ligger iakttagelsen, att den politiska åsiktsbildningen

hittills följt sociala och ekonomiska skiljelinjer i högre grad än könsskillnaden.

Kontentan är att eftersom kvinnorna ändå brukar rösta som männen så spelar det inte så stor roll om de har rösträtt. Slutsatsen är helt logisk om man identifierar demokrati med åsiktsrepresentativitet. Varför skulle kvinnor behöva ha rösträtt om de ändå röstar som männen. Åsiktsfördelningen i riksdagen skulle ju ändå bli den samma.

Det behöver knappast påpekas att ett autonomibaserat demokratibegrepp leder till en helt annan värdering av länder som utestänger halva befolkningen från rösträtt.

Min bok *Svensk politik* är ett försök att inte bara ge en empirisk skildring av dagens demokrati, utan också att bidra till teoriutvecklingen. Westerståhls inlägg är den kanske bästa illustrationen till det akuta behovet av teoretisk förnyelse inom svensk statskunskap.

Olof Petersson

En kommentar

Ett svar på ett svar kan lätt utvecklas till tjat. Men även för mig är det främsta motivet att bidra till några klarlägganden, som möjligen kan vara av allmänt intresse.

Olof Petersson återger ett längre citat från mitt resonemang om kvinnlig rösträtt i en lärobok från början av 1950-talet. Skriftens ålder utgör inget problem för mig, eftersom min grundläggande demokratiuppfattning är oförändrad, även om jag hoppas att en viss utveckling skett. Mitt bekymmer är, att den återgivna delen av min text kan ge intrycket av att jag argumenterar mot kvinnlig rösträtt. Vad jag sökte göra var att förklara hur man resonerat, när man tidigare brukat beskriva vissa länder som demokratier även under perioder då kvinnorna saknat rösträtt. (Schweiz hade nyligen under andra världskriget framstått som den

enda demokratiska bastionen i ett kontinentalt Europa, behärskat av nazister och fascister).

Utgångspunkten för resonemanget var att alla demokratier utestänger vissa av landets invånare från rösträtt, t ex personer under en viss ålder, men att inskränkningarna icke fick vara av den art att väsentliga åsiktsriktningar inom folket utestängdes. Diskussionen om den kvinnliga rösträtten avslutades bl a med konstaterandet, att det i de flesta demokratier var självklart att kvinnor skulle ha rösträtt lika väl som män och att det saknades hållbara skäl mot kvinnlig rösträtt.

Den föreliggande skillnaden i demokratisyn skulle jag emellertid vilja ytterligare belysa genom ett fiktivt exempel. Låt oss tänka oss ett land vars medborgare utsätts för en så strid ström av val och folkomröstningar att valdeltagandet kraftigt sjunker. Om man då i det landet beslutade att endast halva valmanskåren - slumpvis utvald - skulle vara röstberättigad i det ena valet eller folkomröstningen, och den andra hälften i nästa o s v, skulle folkviljan vid varje tillfälle likväl komma till uttryck. Om valdeltagandet, bland de vid valtillfället röstberättigade, som en följd av denna reform skulle öka, blir folkviljan bättre representerad än tidigare. Enligt mitt synsätt blir då demokratin bättre. Utgår man däremot från att graden av demokrati bestäms av andelen medborgare i landet som genom sin röstning utför ett autonomt ställningstagande, då innebär ju halveringen en kraftig försämring av demokratin.

Folkviljans förverkligande är det överordnade demokratimålet enligt den demokratisyn jag och många andra företräder. Åsiktsöverensstämmelse mellan väljare och valda kan då ses som ett teknikvärde, ett väsentligt medel för att nå det överordnade målet och det är ett värde som också låter sig operationaliseras. Den centrala ställning som detta teknikvärde intar blir särskilt tydlig i ett proportionellt valsystem. Det torde vara därför som anglosaxiska författare brukar visa ett så begränsat intresse för frågor om åsiktsöverensstämmelse.¹

Enligt Olof Petersson står modern demokratidoktrin främmande för talet om folkvilja. Det är frestande att på denna punkt återge det mest aktuella politiska aktstycket, nämligen den av ESK-staternas statschefer eller statsministrar (från Sverige Ingvar Carlsson, och vidare Bush, Mitterrand, Kohl etc) 1990 antagna Parisstadgan för ett nytt Europa. Där heter det bl a: "Ett demokratiskt styrelseskick grundar sig på folkets vilja, vilken regelbundet kommer till uttryck i fria och rättvisa val".

En klar skillnad i synsätt framträder också när det gäller forskarens roll. Enligt Olof Petersson bör forskaren inte nöja sig med att jämföra det faktiska statskicket med gällande rätt utan också med av forskaren uppställda kriterier (demokratiteori). För mig har det varit en självklar utgångspunkt att det läsaren av en lärobok önskar är att de faktiska förhållandena beskrivs och konfronteras med gällande regler och officiellt proklamerade mål. Vad jag själv anser, d v s vad jag väljer ut av existerande teorier, förefaller i detta sammanhang vara av mindre intresse.

Nu bör emellertid denna motsättning inte göras alltför skarp. De som tolkar gällande rätt eller, som jag sagt, sysslar med att precisera, systematisera och, i vissa fall, operationalisera officiellt angivna mål och värden, torde också själva ge ett bidrag genom tolkningen, preciseringen etc. Den roll jag som forskare ikläder mig blir dock på detta sätt mer blygsam. Forskaren/författaren blir mer av en barmorska än en fader eller upphovsman.

Jörgen Westerståhl

Not

1. Jämför exempelvis klassikern på området, H. F. Pitkin, *The Concept of Representation*, University of California Press, 1967. - Olof Petersson är ju för övrigt mindre ensidigt anglosaxiskt orienterad än de allra flesta svenska statsvetare.